

Neznámy obraz F. A. Maulbertscha v Skalici

Mária Malíková

Medzi viedenskými umelcami, ktorí v 18. stor. pracovali na Slovensku, patrí F. A. Maulbertschovi popredné miesto. Slovensko sa síce nemôže chváliť takým bohatstvom jeho autentických diel ako južná Morava alebo severozápadné Maďarsko, no vplyv tohto najosobitejšieho a najvýznamnejšieho maliara strednej Európy v 18. stor. sa tu udomácňuje, okrem epizodického pôsobenia F. I. Leichera v Banskej Bystrici,¹ najmä prostredníctvom jeho žiaka Andreja Zallingera² a ďalších, doteraz zväčša anonymných kopistov jeho kompozícií a pretrváva až hlboko do 19. stor.³

Posledné terénne výskumy dokazujú, že naše vedomosti o tvorbe F. A. Maulbertscha na Slovensku nie sú ešte uzavreté. Po správe o oltárnom obraze v Pruskom, ktorý napriek údaju v *Pressburger Zeitung* považujeme za dielo pochádzajúce iba z Maulbertschovej dielne,⁴ môžeme rozšíriť okruh jeho prác na Slovensku o obraz, ktorý do jeho oeuvre nepochybne patrí. Je to obraz hlavného oltára vo farskom kostole v Skalici, signovaný „A. Maulbertsch pinxit“ a datovaný letopočtom pod obrazom — rokom 1778.

Vo farskom kostole v Skalici, gotickej trojlodovej stavbe, dokončenej okolo roku 1470,⁵ ktorá má pozoruhodné bočné oltáre zo 17. stor., je hlavný oltár s obrazom archanjela Michala jediným významným stavebným podujatím neskorého 18. stor. Hoci sa v kanonickej vizitácii z roku 1788⁶ spomína, že sa hlavný oltár staval koncom 17. stor., začína patrón kostola — slobodné kráľovské mesto Skalica — už od polovice 18. stor. s prvými prípravami na stavbu nového.⁷ Zo zápisnice zasadania mestskej rady sa dozvedáme, že dňa 29. septembra 1777 uzavrelo mesto zmluvu so sochárom Antonom Kraussom z Jasova a mra-

morovačom Karolom Millnerom z Viedne na vyhotovenie nového oltára.⁸ Dňa 9. 10. 1777 uzatvára mesto ďalšiu zmluvu s maliarom Augustínom Harazinom, ktorý mal pozlátiť architektonické časti oltára.⁹ Stavba musela rýchlo pokračovať, lebo nasledujúceho roku sa vo vyúčtovaní kostolných výdavkov objavuje už celková suma výdavkov na nový oltár — 5134 zl., 96 $\frac{3}{4}$ gr.,¹⁰ a k vyúčtovaniu je pripojený aj podrobný rozpis všetkých položiek. Medzi nimi je pre nás zaujímavý záznam, že F. A. Maulbertsch dostal za obraz hlavného oltára 550 zl.¹¹ Dňa 29. septembra 1778, na sviatok sv. Michala archanjela, ktorému je farský kostol v Skalici zasvätený, slúžila sa už pred novým oltárom slávnostná omša.¹²

Mohutná architektúra skalického hlavného oltára, ktorá vyplňa celú stenu gotického záveru svätyne a dominuje kostolnému priestoru, je jednou z najhodnotnejších oltárnych architektúr vyznievajúceho baroka na Slovensku. Louisézne prvky sa uplatňujú len v ornamentálnom detaile a v tlmenej farebnosti, celková koncepcia oltára, jeho plastičnosť a zdôraznený svetelný efekt oboch vysokých okien patria ešte názorove baroku. Obraz F. A. Maulbertscha, ktorý tvorí myšlienkové aj výtvarné centrum rozmernej architektonickej kulisy, korešponduje so slohom oltára a umelecky ho umocňuje.

Teologickú myšlienku zložitého výjavu, ktorý sa odchyľuje od bežných zobrazení archanjela Michala, môžeme vyjadriť protikladom vyvoleného a zavrhnutého, dedičného hriechu a nepoškvrnenosti Panny Márie, Božieho nástroja na vykúpenie ľudstva. Hlavná postava obrazu, archanjel Michal, stelesňuje víťazný boj dobra nad zlom, je aktívnou zložkou výjavu. Je obklopený zborom svätíc,